

Joaquim Gestí i Montserrat Franquesa tradueixen conjuntament del grec. Amb un grup de col·legues, promouen una associació de neohel·lenistes catalans.

Els traductors del grec modern fan història

Els traductors catalans del grec modern, animats per la bona recepció que tenen els autors grecs dels segles XIX i XX entre editors i lectors, han decidit finançar de la seva butxaca una associació de neohel·lenistes catalans.

La nova generació de traductors del grec modern al català es gratarà la butxaca per divulgar la literatura grega a casa nostra. Destinaran els diners cobrats per la traducció d'un llibre de narracions subvencionat pel Ministeri de Cultura de Grècia a crear una associació de neohel·lenistes catalans. Els estatuts ja estan a punt. La iniciativa arriba en un moment clau. Des del 1990 han reviscolat les traduccions d'autors grecs contemporanis.

Fins al 1990, hi havia hagut només excepcions, mai contínuat, i també una llarguíssima travessa de desert. Les excepcions han estat el novel·lista Nikos Kazantzakis, l'autor d'*Alexis Zorbàs*, i

el poeta Konstantinos Kavafis, poeta que compta, a partir de Carles Riba, amb una notable llista de traductors.

Entre els objectius de l'associació hi ha el de recuperar, a través d'una nova col·lecció, els clàssics neogrecs que no poden tenir cabuda en les col·leccions editorials actuals, per no ser prou comercials; promoure estudis; crear una revista electrònica de difusió i finalment potenciar la literatura catalana a Grècia.

El llibre "fundacional" de la futura associació és el volum *Contes*, de Geòrgios Viziinós (1849-1896), publicat per Edicions de 1984, l'editorial que, amb Pagès Editors, ha estat més atenta aquests darrers anys als nous valors i als

clàssics contemporanis grecs. Cada un dels vuit contes del llibre han estat girats per traductors diferents i, en dues ocasions, per parelles. Això fa que la colla que es gratarà la butxaca estigui formada per deu "mecenes". Són Joan Castellanos, Gemma Fortea, Jaume Almirall, Montserrat Franquesa, Joaquim Gestí, Pere Casadesús, Laura Lucas, Joan Carles Blanco, Antoni Góngora i Rubén Montañés.

L'empenta i la il·lusió d'aquesta colla té explicació: cap d'ells no és professor universitari i, ara com ara, no té l'oportunitat de ser-ne. No perden el temps en servituds acadèmiques ni estan obligats a competir entre ells, cosa que, a més d'empobrir el tarannà dels estudiosos —per la via de la tristesa, la suspicàcia i l'agror del cor—, els impediria tot projecte intel·lectual basat en la germanor.

La seva formació sí que és de pedra picada perquè, com la majoria dels actuals traductors del grec modern, s'han format en la filologia clàssica. Això és producte de l'estreta relació establerta des dels inicis, però mantinguda i incrementada, entre la tradició clàssica i els estudis neogrecs, ens recorda Joaquim Gestí (Barcelona, 1961), promotor de l'associació. Amb la seva dona, Montserrat Franquesa (Lleida, 1966), ha traduït una part notable dels llibres grecs publicats en català aquests darrers anys.

"Els estudis neogrecs als Països Catalans —ens diu Gestí— han avançat força

Cultura | Literatura grega

els últims 25 anys. Personalitats com Carles Miralles i, sobretot, Eudald Solà (1946-2001), professor de grec modern a la Universitat de Barcelona, han tingut en els deixebles la continuïtat que no va tenir els de Rubió i Lluch, cent anys enrere, i han conferit a aquesta disciplina la categoria d'estudi independent, deslligada de la filiació a la filologia clàssica. El departament de grec modern de l'Escola Oficial d'Idiomes de Barcelona també ha tingut molt a veure amb aquest rebrot.”

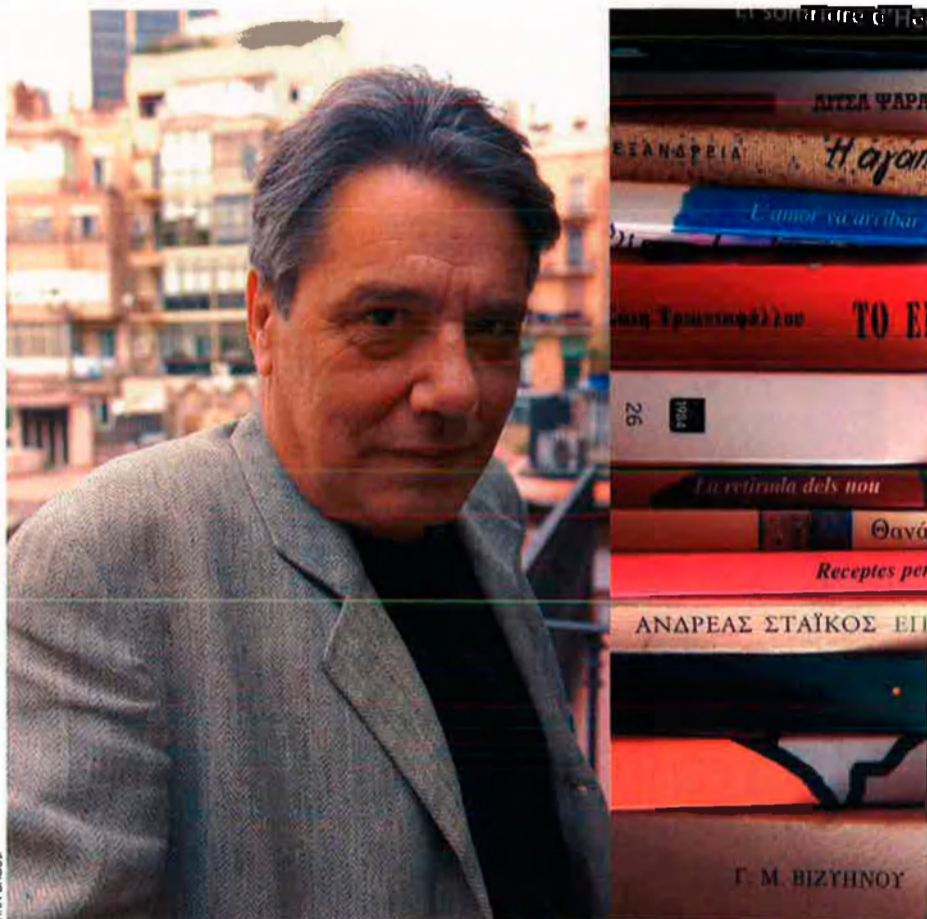
L'avenç no s'ha limitat al Principat. “Al País Valencià –comenta Gestí– hi ha dos neohel·lenistes dignes d'esment que han traduït obres cabdals de la poesia i la prosa neohel·lèniques, Rubén Montañés i Jesús Cabezas. I de Mallorca cal parlar d'Antoni Avellà i Bartomeu Garcès, metges de professió enamorats de Grècia i la seva llengua.”

Pel camí s'ha quedat el filòleg Joan Manuel Ballesta (1961-1993), autor de la traducció, anotada, del llibre del gran poeta Nikos Gatsos (1911-1993), *Amorghòs i altres poemes* (UAB, 1995).

La represa, amb Joan Sales. La traducció que obre el retorn a casa de la literatura neogrega, després del llarg desert que va representar el període comprès entre 1897 i 1959 va ser una versió indirecta, *El Crist de nou crucificat*, de Kazantzakis, que Joan Sales va editar i traduir a partir de “traduccions interposades”, com confessa en un “Advertiment al lector”. La versió era excel·lent, si hem de jutjar-la per l'acollida. Fins al 1980, va ser reeditada nou vegades, gairebé una edició cada dos anys. “Joan Sales –creu Gestí– va reescriure Kazantzakis amb un mestratge i una passió que va superar la barrera del desconeixement de la llengua.”

Per sort, la traducció indirecta no va tenir continuïtat i el 1965 Vergara publicava una altra obra de l'escriptor cretenc, *l'Alexis Zorbàs*, en versió del gran hel·lenista Jaume Berenguer. “És una de les més reeixides en llengua catalana de tots els temps”, ens diu Gestí. Un tercer Kazantzakis serà traduït, per Eudald Solà, el 1990, *Simposi*.

Kazantzakis i Kavafis, conjuntament amb els poetes Seferis i Elitis, afavorits per la concessió del Nobel, protagonitzen la història de les traduccions del neogrec al català entre el 1959 i el 1988.

Andreas Staikos (Atenes, 1944), autor de *Receptes perilloses*. Thanassis Valtinós (Karàtoulas, 1932), autor dels relats *La retirada dels nou i Blau fosc, gairebé negre*, aplegats en un volum. Els dos llibres han estat publicats per Pagès Editors, l'editorial que més autors grecs ha traduït.

“Però Kavafis –recorda Gestí– representa més aviat la continuació de l'herència clàssica.” De Seferis, només amb el *Mithistorima* traduït per Miralles el 1980, disposem d'una obra completa seva. I l'obra emblemàtica d'Elitis, *To “Axion Esté”*, no es publica fins al 1992, en versió de Rubén Montañés.

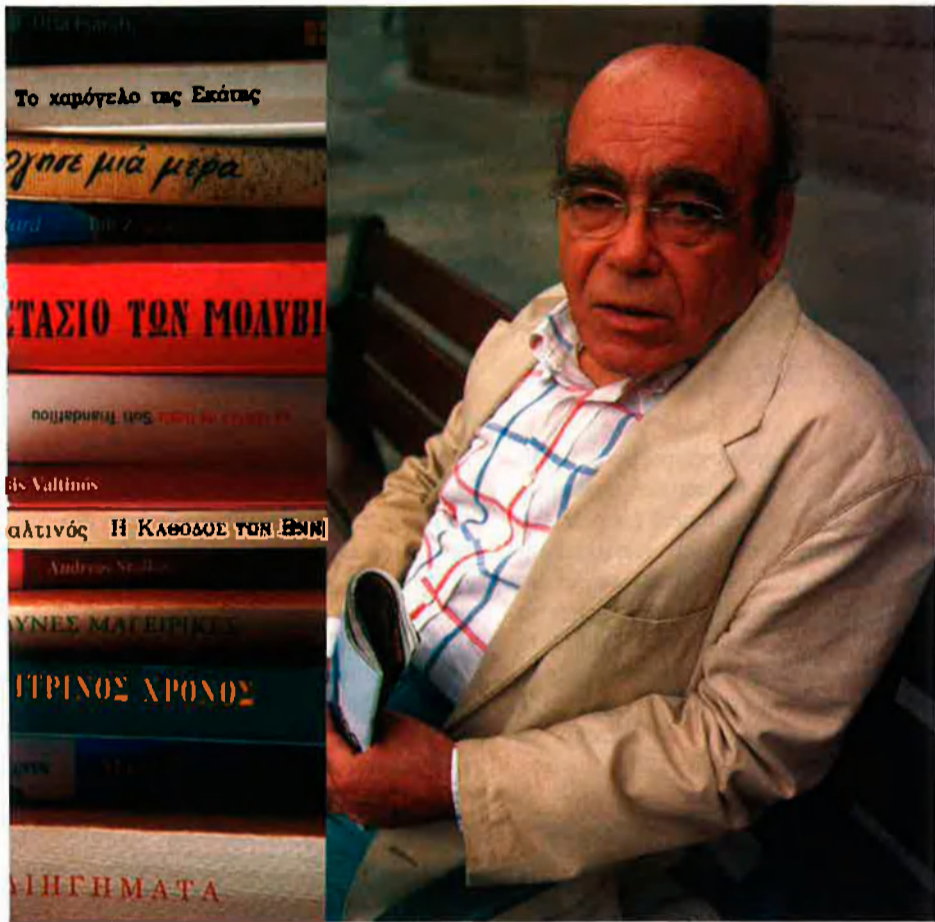
Aquest final del segle XX, la literatura grega, diu Gestí, “viu un nou gir estètic que afecta no solament les temàtiques sinó també els gèneres. La novel·la guanya terreny a la poesia i comença a emergir una nova generació literària, la dels cinquanta, fonamental per entendre la prosa hel·lènica actual”.

A aquesta generació pertany l'autor del llibre *Les fotografies*, Vassilis Vassilikós (1934), traduït per Joan Oliver el 1978, a partir d'una versió francesa supervisada per l'autor grec. I també Thanassis Valtinós (1932), que finalment podem conèixer [vegeu l'entrevista d'EL TEMPS, núm. 1.116, d'1 de novembre del 2005] gràcies a la traducció de dos dels seus relats més representa-

tius, *La retirada dels nou i Blau fosc, gairebé negre*, aplegats en un volum per Pagès Editors.

La revifalla actual. Diverses traduccions de l'autora juvenil Alki Zei, llegida també pel públic adult, perquè parla de fets històrics contemporanis, com la guerra civil o la invasió alemanya, van fer de pròleg a la revifalla actual. L'Editorial Empúries li va traduir tres llibres entre el 1987 i el 1990: *Un diumenge d'abril*, en traducció d'Empar Espinilla, *El tigre de la vitrina* i *La guerra de Petros*, en versió d'Anna Maria Casassas, cosina d'una altra traductora coneguda, Anna Casassas, traductora del francès i de l'italià.

Des del 1990 s'han traduït una trentena llarga d'obres, corresponents a més de trenta autors. Les narracions dominen sobre la poesia. Els autors triats es troben entre els més importants de la literatura grega actual, vius o desapareguts, grans o joves. Els escriptors vius traduïts més recentment són nascuts a la

postguerra, a excepció de Basa Solomou Xanthaki (1931), autora d'*El casament* (Edicions de 1984, 2004), Magda Piki (1938), autora d'*El bosc de les trenes tallades* (Barcanova, 2003) i el ja esmentat Valtínos. El dramaturg i escenògraf Andreas Staikos [vegeu l'entrevista d'EL TEMPS, núm. 1.116 d'1 de novembre del 2005], autor de les divertidíssimes *Receptes perilloses* (Pagès, 2005), la seva primera novel·la, traduïda

a 25 llengües, és del 1944. Dora Gianakopoulou, cantant del grup dirigit per Mikis Theodorakis, és nascuda a inici dels anys cinquanta. *L'emprova del vestit de núvia* (Edicions de 1984, 2003) és la seva primera novel·la. És una història d'amor ambientada durant l'ocupació nazi. Soti Triandafyllou és del 1957. *La fàbrica de llapis* (Edicions de 1984, 2004) és la història de tres generacions al llarg de vuitanta anys. Maria Skiada-

resi és del 1956. *Temps groc* (Pagès, 2004) és un recull de quatre relats, barreja de ficció i realitat.

Els editors pensen que han de combinar el llibre actual amb el clàssic modern, per això, si Edicions de 1984 ens ha recuperat Vizíinos, Pagès ha triat darrerament el xipriota Iorgos F. Pieridis (Dali, 1904 – Nicòsia, 1999). L'any passat li publicava les *Històries de Xipre*, en traducció i presentació d'un altre gran especialitzat en grec modern, el primer deixeble d'Eudald Solà, Eusebi Ayensa. Anteriorment, del 1998 al 2001, s'havien traduït obres de grans autors del XIX, com Emmanuil Roïdis (1836-1904), autor de *La papessa Joana* (La Magrana) i *Un marit de Siros* (Pagès). I també del XX, com Pantelis Prevelakis (1909-1986), autor de *Crònica d'una ciutat* (Empúries), Lilí Zografou (1922-1998), autora de *L'amor va arribar un dia tard* (Pagès) i Kostas Takhtsis (1927-1988), autor de *Terceres núpcies* (Proa).

“Si res caracteritza la narrativa hel·lènica –ens diu Gestí–, és la varietat. Es poden distingir fins a sis tendències, de la novel·la social i la política, que viu un moment d'esplendor, al realisme màgic, passant per la històrica, fins a arribar a la paròdia de la vida quotidiana. La narrativa grega actual viu un moment de creativitat literària excepcional, amb una gran presència de les dones, més que en cap altre país europeu. El govern del país ha hagut de fer un gran esforç per donar a conèixer els seus autors, perquè és un país allunyat dels circuits editorials internacionals.”

Lluís Bonada

CINEMA EN VALENCIÀ A VALÈNCIA	CINEMA EN VALENCIÀ A VALÈNCIA	CINEMA EN VALENCIÀ A ALACANT	CINEMA EN VALENCIÀ A ALCOI
DIMARTS CINEMA DOBLAT a les 20 h. als Cines Aragon 4 d'abril <i>Animals ferits</i> Dir. Ventura Paris	DIJOUS CINEMA SUBTITULAT a les 20 h. als Cines Albatros 6 d'abril <i>Vés-hi, viu i fes-te ('Va, vis et deviens')</i> Dir. Radu Rădulescu	DIJOUS CINEMA DOBLAT a les 19.45 h. als Cines ABC Gran Via 6 d'abril <i>Fràgils</i> Dir. Jaume Balagueró	DIJOUS CINEMA DOBLAT a les 20.15 h. als Cines ABC Alcoi 6 d'abril <i>La vida secreta de les paraules</i> Dir. Isabel Coixet
Entrada gratuïta per als lectors d'El Temps amb aquesta butlleta	Entrada gratuïta per als lectors d'El Temps amb aquesta butlleta	Entrada gratuïta per als lectors d'El Temps amb aquesta butlleta	Entrada gratuïta per als lectors d'El Temps amb aquesta butlleta